

Rádióamatőr tanfolyamot segítő jegyzet, egyelőre kidolgozás alatt
Szabó Áron HA1FLX, Mérő László HA1CNT, Bazsó Márton HA7BM
Retzler András HA7ILM szoftverrádiós vevője alapján

Szoftverrádió gyakorlat

Tartalom

1. Bevezető	2
2. Előkészületek	2
3. Elméleti összefoglaló	2
3.1. IQ demodulátor	2
3.2. Komplex jelek	3
3.3. Frekvencia moduláció	4
4. Feladatok	5
4.1. FM demoduláció	5

1. Bevezető

A gyakorlat célja a szoftverrádió lehetőségeinek megismerése, és bemutatása egy C nyelven megírt FM demodulátoron keresztül.

2. Előkészületek

A gyakorlathoz Linux operációs rendszerre lesz szükség.

Szükséges csomagok:

- netcat
- rtl-sdr (*saját Realtek alapú szoftverrádiós eszköz esetén*)
- tcc
- sox
- aplay
- git (*A kezdőkészlet letöltéséhez*)
- *ízlés szerinti szövegszerkesztő program*

Fontos, hogy működjön az internetelés (vagy saját hardver esetén annak a drivere), illetve legyen működő hangkártya kimenet, és hangszóró/fülhallgató.

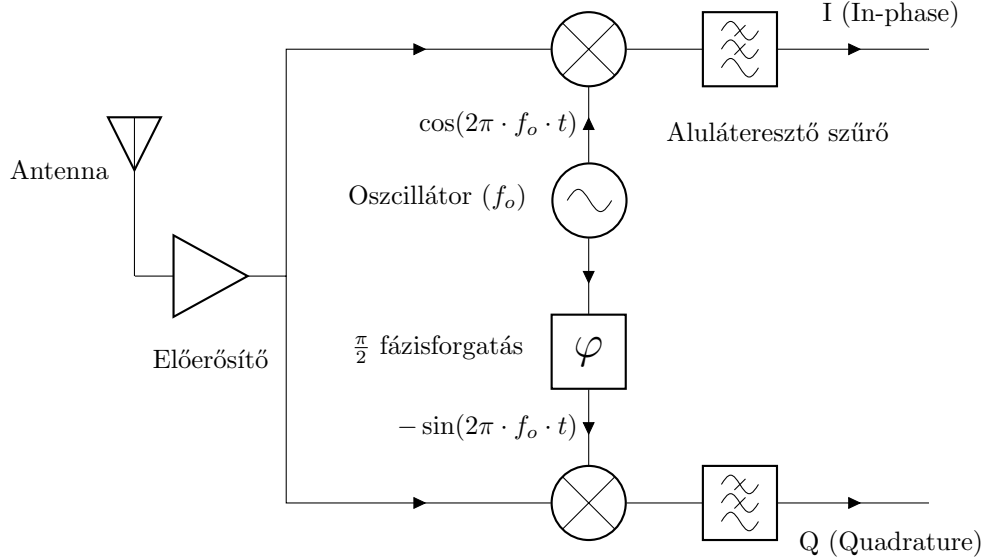
3. Elméleti összefoglaló

3.1. IQ demodulátor

Az IQ demodulátor egy szoftverrádiós eszközben gyakran használt demodulátor. Ilyen hardver található a gyakorlaton használt RTL-SDR USB stickben is. Az IQ demodulátorban a bejövő jelet két azonos frekvenciájú, de 90° -kal eltolt jellel keverjük le (3.1. ábra). A felső keverési termékeket egy low-pass filterrel kiszűrjük, így kapjuk az I (in phase) és a Q (quadrature) jeleket.

Ezen jeleknek a frekvenciája a helyi oszcillátor és a vett jel frekvenciájának különbsége lesz. Az I és Q jelet lehet külön-külön digitalizálni, ezen a ponton már nem szükséges nagyon gyors analóg-digitális átalakítás, hiszen

alacsony frekvenciájú jelekkel dolgozunk. Az I és Q jelet együtt, mint $I + jQ$ komplex jelet értelmezzük. Ez már digitálisan feldolgozható, elvégezhető a demoduláció.

1. ábra. Az IQ demodulátor egyszerűsített blokkvázlata

3.2. Komplex jelek

A komplex jelek szoftveres feldolgozása gyakran könnyebb, mint a csak valós számokból állóké. Az eredeti vett jel szinuszos komponensei komplex szinuszoidként jelennek meg.

A komplex szinuszoidok a következő alakot veszik fel:

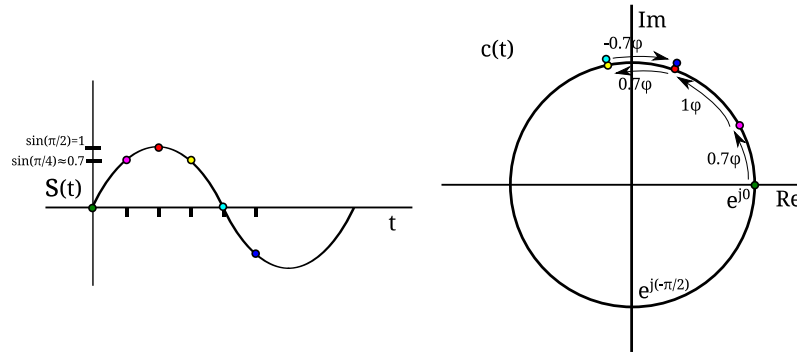
$$Ae^{j(\phi+2\pi ft)} = A(\cos(\phi + 2\pi ft) + j \sin(\phi + 2\pi ft))$$

Az IQ vektorokat ábrázolva ezeket A hosszúságú f frekvenciával az origó körül körbeforgó vektorokként fogjuk látni. A arányos a jel amplitudójával, f pedig a helyi oszcillátor és a vett komponens frekvenciája közötti eltérés.

Amennyiben a vizsgált komponens frekvenciája nagyobb volt, mint a helyi oszcillátoré, f pozitív lesz, tehát az IQ vektor az óramutató járásával ellentétesen forog. Ha a vizsgált komponens frekvenciája kisebb volt, mint a helyi oszcillátoré, f negatív lesz, tehát az IQ vektor az óramutató járásával megegyezően forog.

Ha az LO és a vett komponens frekvenciája megegyezik, $f = 0$ lesz, így a demodulált IQ vektor konstans. Ilyenkor ϕ az LO és a vett jel közötti

fáziseltérés. (Általánosságban a $\phi + 2\pi ft$ kifejezés értelmezhető a két jel fáziseltéréseként, azonban ez időben változó, ha azok nem azonos frekvenciájúak.)

2. ábra. Komplex forgó vektor szinuszos jel esetén

3.3. Frekvencia moduláció

Frekvencia modulációnál egy vivő jel frekvenciájába kódoljuk az $x_m(t)$ moduláló jel által hordozott információt. Az $y(t)$ modulált jelünket a következő képpen számolhatjuk ki:

$$y(t) = A \cos(2\pi t(f_c + f_\Delta x(t)))$$

Itt A az amplitúdónk, f_c a középfrekvenciánk, ez a "vivő eredeti frekvenciája", illetve az állomás névleges frekvenciája (pl. 97.1 MHz). f_Δ a frekvenciatöket, ± 1 közé normált moduláló jelnél az kimeneti jel energiájának nagy része $f_c \pm f_\Delta$ közé esik.

4. Feladatok

4.1. FM demoduláció

A feladathoz egy RTL-SDR hardvert fogunk felhasználni. Az USB stick a digitalizált IQ jelet egy bytestreamként küldi: egy 1 byte-os I majd egy 1 byte-os Q mintát küld felváltva. A 8 bites minták offszettel ábrázolják a negatív értékeket (így például a jel 0 értékét valójában a 127-es bináris érték jelenti). A bytestreamet a demoduláló programunk a standard inputon fogja megkapni, majd a standard outputra kell, hogy kiadja az abból kiszámolt hangmintát.

Segítségképpen a minta beolvasás, illetve kiírás már szerepel a kiinduló kódban. A fogadott IQ jel magasabb mintavételi rátával fog jönni, mint amit a hangkártya kezelni tud, azonban ezt egy külső programmal a demoduláció után fogjuk csökkenteni. Ezért minden fogadott IQ mintára pontosan egy hangmintát kell a programnak kiadni.

Lista 1. Kiinduló kód

```
1 #include <math.h>
2 #include <stdio.h>
3
4 int main()
5 {
6     double i, q, s;
7     for(;;) //vegtelen ciklus
8     {
9         // beolvassuk az I mintát, az offszetet ←
10         // levonjuk, hogy a 0 tenyleg 0 legyen
11         i=((unsigned char)getchar()-127);
12         // Q-val ugyan ez
13         q=((unsigned char)getchar()-127); //bolvassuk
14
15         // s-be kell kiszámolni a demodulált hangot
16         // a kiiras miatt s-t úgy kell skalazni hogy ←
17         // kb. -127 es 128 koze essen.
18         // s = ??;
19
20         // s-t visszaalakitjuk offszetese majd ←
21         // kiirjuk
22         putchar((unsigned char)(s+127));
23     }
24 }
```

A programot saját hardverrel a következő parancssorral lehet futtatni:

```
1 rtl_sdr -s 240000 -f 89500000 -g 20 - | tcc -lm -run ↵  
    minidemod-wfm.c | sox -t raw -r 240000 -e unsigned -b 8↵  
    -c 1 - -t raw - rate 48000 | aplay -f U8 -c1 -r 48000 ↵  
    --buffer-size=200000
```

Ha nincs saját hardvered, használhatod a Kafu `rtl_mus` szerverét ezzel a paranccsal:

```
1 nc teto.sch.bme.hu 7373 | tcc -lm -run minidemod-wfm.c | sox↵  
    -t raw -r 240000 -e unsigned -b 8 -c 1 - -t raw - rate ↵  
    48000 | aplay -f U8 -c1 -r 48000 --buffer-size=200000
```

Mindkét parancssorban az egyes programokat a `|` (pipe) karakter választja el, ami azt jelzi a shellnek, hogy a balra lévő program standard outját adja át a jobbra lévő program standard injére.

Az `rtl_sdr` program az USB stickről olvas mintákat, amiket a standard outra ír. A `-s` kapcsoló a mintavételi rátát, a `-f` a helyi oszcillátor frekvenciáját, a `-g` pedig az erősítést állítja. Az `nc` (netcat) egy TCP kapcsolatot hoz létre a megadott szerverrel a megadott porton, és az onnan jövő adatot a standard outra írja. A megadott gépen és porton egy `rtl_mus` nevű program fut, ami a szerverbe dugott RTL-SDRből jövő mintákat fogja továbbítani.

A `tcc` lefordítja a C kódunkat, és egyből futtatja is az elkészült programot. A `sox` az újramintavételezést végzi el, a 240 kHz-s jelből 48 kHz-eset csinál. Az `aplay` pedig kijátsza a kapott mintákat a hangkártyán.